

SLUŠNĚ PADNOUCÍ NOVÝ KABÁT

JAN DUŠEK

ČTRNÁCTÝ DÍL CYKLU „SETKÁNÍ FÓRA OCHRANY PŘÍRODY“

Mgr. JAN DUŠEK

Ředitel Integra Consulting, pracuje v DHP Conservation, spolupracuje s řadou nevládních, veřejných i soukromých organizací. Zabývá se zejména ochranou vod a implementací směrnic o stanovištích. Stál u zrodu FOP a je v něm aktivní po celou dobu jeho činnosti.

Pro 13. setkání byl zvolen nový formát kolegiální konfrontace priorit Ministerstva životního prostředí (MŽP) s představami účastníků Fóra ochrany přírody. Pozvání přijali vedoucí pracovníci odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků a diskutovat s nimi do prostor Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze přišlo 3. listopadu 2018 38 kolegů. Na úvod setkání vystoupili se svými prezentacemi zástupci pozvaného odboru MŽP a představili priority, kterým se plánují v následujícím období věnovat. Účastníci se tak mohli seznámit s vizí celého odboru a jednotlivých oddělení (oddělení druhové ochrany, oddělení soustavy Natura 2000 a oddělení mezinárodních úmluv). Následovaly diskuze rozdělené podle dílčích témat i společné plenární probírání klíčových otázek a problémů. Právě hlavní výsledky debat jsou prezentovány v tomto příspěvku.

ZMĚNY V DRUHOVÉ OCHRANĚ NA OBZORU

Hlavním tématem diskuzí k druhové ochraně se díky úvodní prezentaci stal ideový záměr změny pojetí druhové ochrany v rámci možné novely zákona o ochraně přírody a krajiny. Chráněné druhy by se podle tohoto návrhu mohly nově dělit na „přísně chráněné“ (s ochranou jedince i biotopu), „chráněné“ (ochrana klíčových prvků, orientovaná na ochranu jedinců, např. vlk)

a „částečně chráněné“ (ochrana zejména populace a biotopu, např. hmyz).

Při stanovování parametrů zákonné ochrany a výběru druhů do jednotlivých kategorií bude zapotřebí plně respektovat pojetí druhové ochrany podle směrnice o stanovištích a zajistit zachování její transpozice. Samotný výběr druhů do jednotlivých kategorií musí brát v potaz zejména jejich „ochranitelnost“, tedy možnost stanovit a naplnit ochranné podmínky ve prospěch druhu. Z ekologického pohledu je vhodné také uplatnění tzv. „deštníkového principu“. Ochrana biotopu chráněných druhů s sebou ponese potřebu vyřešit otázku způsobu udělení výjimek z ochranných podmínek těchto biotopů. Bude tedy nutné co nejpřesněji určit rozsah a formu ochrany a možných výjimek, a to i v souvislosti s dalšími legislativními nástroji (např. vodním zákonem). Při řízení o případném udělení výjimky bude podobně jako nyní potřeba pracovat se základními existujícími daty (NDOP) a speciálně získanými aktuálními údaji. Pro samotné provádění průzkumů, jejichž cílem je zjištění složení místních společenstev, musí být zvláštní systém povolování, který průzkumy umožní.

Účastníci Fóra ochrany přírody očekávají odpovídající metodické vedení, zejména ze strany MŽP a AOPK ČR, a to včetně zajištění komplexních školení pro odpovědné orgány ochrany přírody.

Setkání se neslo konstruktivním duchem. Foto Simona Poláková

Diskutující se společně zamysleli nad klíčovými kritérii pro výběr chráněných druhů pro záchranné programy. Mezi ty patří:

- **financovatelnost** – namísto systémového řešení se hledají zdroje pro (často velmi nákladné) projekty
- **metapopulační charakter** – možnosti ochrany v širší krajině
- **vazba na červené seznamy nebo kategorie zvláště chráněných druhů**
- **vazba na ohrožené biotopy** – zajištění komplexní ochrany
- **vazba na mezinárodní úmluvy**
- **možnost využití příkladů dobré praxe** (např. ze zahraničí)
- **možnost zapojení místních aktérů** (včetně místních akčních skupin)

ŠIRŠÍ SOUVISLOSTI OCHRANY DRUHŮ

Zůstává otázkou, jak bude v případě novely zákona vhodné dále naložit s nástroji ochrany. Například významné krajinné prvky jsou účastníky Fóra považovány za dobrý nástroj, i když přetrvávají problémy s jeho uplatněním (včetně aplikace „ekologicko-stabilizační funkce“).

Synergie s druhovou ochranou je možno využít i v případě otázek spojených se společnou zemědělskou politikou a krajinným plánováním, kde by ochrana přírody měla být náročnější v kladených požadavcích. Z pohledu širších ekologických vazeb je potřeba se zabývat zejména potřebou zadržování vody v krajině. Kupříkladu Národní akční plán adaptace na změnu klimatu ale obsahuje příležitosti i rizika a přináší řadu nelehkých otázek (např. má smysl budovat rybník v mokřadní louce?). Otázkou zůstává možné využití hodnocení ekosystémových služeb.

V rámci územního plánování je vhodné ponechávat „ostatní plochy“, a to s ohledem na zdanění i širší možnosti různorodého managementu (např. pastvy koz).

V souvislosti se zemědělskou politikou účastníci diskutovali možnosti ovlivnění nastavení a praktického využití prioritního akčního rámce (Priority Action Framework, „PAF“), eko-schémat nebo agroenvironmentálně-klimatických opatření včetně jejich monitoringu. Shoda panuje na potřebě zvýšené kontroly činnosti zemědělských subjektů (např. ze strany ČIŽP), kterou je potřeba více zaměřit na větší zemědělské podniky (prozatím chybí personální kapacity i finance).

VĚCNĚ TVÁ – NATURA

Dalším diskutovaným okruhem byla Natura 2000. Obecným problémem implementace ochrany této soustavy je deficit kapacit (v rámci státní správy i externích subjektů) a nárůst administrativní zátěže pro orgány ochrany přírody. Relativně významná je také fluktuace pracovníků na jednotlivých pracovištích, která mají ochranu Natury 2000 na starosti (MŽP, AOPK ČR, správy NP, krajské úřady).

Prioritou MŽP je finalizace národního seznamu evropsky významných lokalit, která umožní orientaci ochrany přírody na další aktivity, zejména na péči o jednotlivá území. Přesto panuje shoda na potřebě doplnění lokalit, jejichž zařazení na národní seznam je blokováno politicky na úrovni vlády (tedy lokalit, které byly definovány nevládními organizacemi z Koalice NNO pro Naturu 2000).

Problémem Natury 2000 (v celé EU) je absence flexibility vymezené soustavy. Při stoupající úrovni poznání by bylo pro mnoho druhů možné nalézt vhodnější lokality, než které byly vybrány na základě neúplných podkladů při selekci lokalit v letech 2000–2004. Bylo by vhodné také brát v potaz dynamiku a funkčnost soustavy s ohledem na probíhající klimatickou změnu.

Při zajištění péče je doporučeno uvažovat o nabízení náhradní zemědělské půdy v případech, kdy vlastník není ztotožněn s režimem, který s sebou ochrana Natury 2000 přináší. Při financování je problémem dosud převládající projektový přístup (bez dlouhodobého zajištění) i nestabilita výdajů na ochranu přírody ze státního rozpočtu. Způsob lesního hospodaření v Natuře 2000, jeho posuzování a schvalování nutně vyžadují metodické vedení a (dosud chybějící) kvalitně zpracované plány péče. Kvalitě plánů péče neprospívají výběrová řízení orientovaná na nejnižší nabídkovou cenu, část účastníků setkání věří ve zlepšení v souvislosti s realizací velkého integrovaného projektu LIFE, jehož příjemci budou zejména MŽP a AOPK ČR. Jedním z cílů tohoto projektu bude také zlepšení komunikace s vlastníky a uživateli.

Je tedy možné, že díky projektu LIFE ochrana přírody získá zpětnou vazbu o tom, co si partneři v území myslí, jak rozumí složitějšímu systému územní ochrany přírody, zda nepodléhají některým fámám o šíření druhů ochranáři nebo nakolik opravdu věří údajům odborníků o výskytu ohrožených

fenoménů. Zlepšení obecného povědomí by měl pomoci jednotný srozumitelný zdroj informací pro laickou veřejnost, který připravuje MŽP.

Péči o Naturu 2000 by napomohlo zavedení dobrovolné role „garanta území“, tedy znalce s detailní znalostí lokality, který by mohl mít osobní přístup při komunikaci se všemi stakeholdery. Úspěšná komunikace je totiž založená na dlouhodobé spolupráci a důvěře. Tento koncept ale naráží na problém lidských kapacit (více než 1100 EVL) a složitosti územní ochrany přírody. Účastníci setkání opět poukázali také na nutnost zvýšení spolupráce s akademickým sektorem, která by mohla přispět i k rozvoji kapacit.

Ochrana přírody musí být aktivní vůči politikům, i když podmínkou úspěšné komunikace je oboustranný respekt. Je nutné jim vysvětlit mimoprodukční funkce zemědělské půdy nebo omezenou využitelnost rybníků pro retenci vody v krajině a s tím související složitost výběru vhodných ploch pro rybníky. Vodoprávní úřady by měly zajistit měření bilance přítoku a odtoku živin v rámci rybníčních soustav.

DOMA JE DOMA...

Téma mezinárodních úmluv bohužel účastníky setkání neoslovilo, a nebyla pro něj proto vytvořena žádná diskusní skupina. Na okraj ostatních témat bylo pouze zdůrazněno, že je třeba (i na základě Bonnské úmluvy) zajistit migrační prostupnost krajiny, a to i za využití konceptu zelené infrastruktury. Je zapotřebí se věnovat i ochranně tahových tras, které evidují odborné organizace jako ČSO nebo ČESON (na webu MŽP). Účastníci setkání zhodnotili, že nové stavby jsou dostatečně prostupné, a to i v případě železnic.

ZÁVĚREM

Formát setkání se ukázal být pro účastníky přínosným, a to i přesto, že výstupy diskuzí nepřinesly žádné stěžejní nebo převratné výsledky. Zástupci MŽP ale získali bezprostřední zpětnou vazbu k předneseným představám a ostatní diskutující se dozvěděli o neaktuálnějších plánech MŽP. Lze věřit, že pro další setkání v tomto stylu přijmou pozvání další odpovědní zaměstnanci MŽP, aby se spektrum probíraných témat rozšířilo a pomohlo k ještě přesnějšímu zacílení péče o přírodu a krajinu.